

6. Гібернау М. Ідентичність націй / Монтсеррат Гібернау. – К. : Темпора, 2012. – 303 с.
7. Джадт Т. Пограничний народ / Тоні Джадт // Критика. – 2010. – Ч. 9–10. – С. 44–45.
8. Зубов В. Кроскультурний пастиш в умовах глобалізації: світоглядний аспект : монографія / В. Зубов. – К. : ІВО НАПН України, 2014. – 278 с.
9. Коваленко Н. П. Наследие И. Гончара как транскультурный феномен / Н. П. Коваленко // Вісник НАКККіМ. – 2014. – Вип. 3. – С. 210–214.
10. Кристева Ю. Самі собі чужі / Юлія Кристева. – К. : Основи, 2004. – 262 с.
11. Мацумото Д. Человек, культура, психология: удивительные загадки, исследования и открытия / Д. Мацумото. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. – 668 с.
12. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни / Ф. Ницше // Сочинения : в 2 т. / Ф. Ницше. – Т. 1. – М. : Мысль, 1990. – С. 158–230.
13. Орлова Т. Кроскультура на етапі комунікативного синтезу / Т. Орлова // Мистецтвознавство України. – 2005. – Вип. 5. – С. 256–268.
14. Сміт Е. Культурні основи націй / Ентоні Сміт. – К. : Темпора, 2010. – 311 с.
15. Солодка А. К. Генезис термина «кроскультурный» / А. К. Солодка // Кроскультурні терміни : словник. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 252 с.
16. Эпштейн М. Знак пробела: о будущем гуманитарных наук / Михаил Эпштейн. – М. : НЛЮ, 2004. – 863 с.
17. Яремчук О. Пост'югославський простір і терор маленьких відмінностей / Олеся Яремчук // День. – 2014. – 19–20 вересня.
18. A guide to the twentieth century literature in English / ed. by Harry Blamires. – London, New York : Methuen, 1998. – 387 p.
19. Kallen H. Cultural Pluralism and the American Idea / H. Kallen. – Philadelphia : Univ. of Pennsylvania Press, 1956. – 210 p.
20. Kościelak E. Transkulturowosc jako wartosc sztuki wspolczesnej / E. Kościelak // Acta Universitatis Wratislaviensis. – 2005. – № 2745. – S. 297–308.
21. Sennett R. Flesh and stone: the body and the city in western civilization / Richard Sennett. – London : Faber & Faber, 1994. – 274 p.

I. Lysyi

THE IDEOLOGY OF UNCERTAINTY (TO PROBLEM STATEMENT)

In the proposed article author presents his vision of transculture concept as ideology of uncertainty.

Keywords: culture, ideology, identification, cross-cultural, trans-culture, transgression, uncertainty, M. Epstein.

Матеріал надійшов 26.03.2015

УДК 111.1:141.319.8

Михайлов Д. Є.

ПРОБЛЕМА ПОЛІОНТОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ПОСТАНТРОПОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті запропоновано аналіз феномену віртуального з погляду його поняттєвого апарату, засадничих філософсько-антропологічних підходів та значення віртуального для стану сучасної постантропології. Нині одним з найактуальніших питань у сучасній філософській антропології є питання онтологічних засад віртуального та форм його побутування в площині людської суб'єктивності.

Ключові слова: постантропологія, віртуальність, гіперреальність, онтологія, техніка.

Філософія як унікальний спосіб просвітлення буття завжди намагалась осмислити, а отже, побачити відповідний сенс у дійсності, що постає перед людиною в акті історії. Починаючи

від зародків цивілізаційного мислення, історичність розглядали як відповідну домінанту буття людини. Насамперед очевидним є той факт, що історичність постає перед нами як апіорна

© Михайлов Д. Є., 2015

категорія, що конститує людський досвід. Окрім цього, історичність – це відповідна форма, в якій буття відкривається для людини, а самий факт історичності людського досвіду свідчить про наявність відповідних змін осягнення дійсності суб'єктом. Одразу постає запитання: «Які ключові елементи людського праксису підштовхують до переосмислення реальності суб'єктом?».

Відповідь на це запитання сьогодні звучати-ме навіть занадто банально. Очевидно, що такою новою формою осмислення реальності є техніка. Але не варто зневажливо ставитися до очевидності такої відповіді. Адже, якщо історичність – це форма, в якій буття відкривається для суб'єкта, то техніка – це унікальний спосіб осягнення цього буття, новий спосіб комунікації з буттям.

Проблема амбівалентності техніки супроводжує людське мислення від початку філософування. Техніка постає як експансія, як вимога до нашого досвіду, вона – завжди невпинний пошук відповіді, техніка – це інтенція. Однак що має бути об'єктом цієї інтенції, де варто шукати останній телос техніки і чи цей телос осмислюється сьогодні? Це ключове запитання для нашого дослідження. Адже ми намагаємось продемонструвати, що без постановки відповідних запитань неможливо адекватно осмислити людське буття. Без осмислення феномену техніки ми не можемо також зрозуміти ключові проблеми постантропології, виявити «топос» постлюдини загалом.

Насамперед треба зрозуміти, що техніка за доби постлюдства має дві ключові компоненти. По-перше, ми можемо й маємо говорити про відповідну сутність техніки. Цей факт свідчить на користь належності техніки до сфери реального буття. По-друге, техніка за доби постлюдства має відповідну форму осмислення, яку можна репрезентувати в такому твердженні: «Техніка відкривається для постлюдини як медіум між суб'єктом і його буттям». Формулюючи таке твердження, ми маємо усвідомлювати, що феномен постлюдства розглядатимемо у відповідній цілісності. А для того, щоб такої цілісності досягнути, нам потрібно постійно утримувати в полі власної уваги проблематику сутності техніки, інтенсивність форм її поставання в нашому досвіді та зв'язку цих форм з простором суб'єкта. У визначенні техніки як відповідного медіума ми маємо акцентувати увагу на понятті «межі суб'єкта». У будь-якому разі можна констатувати той факт, що межа людини вже давно увібрала в себе технічне.

Хоча можна навести протилежну думку. Мартін Гайдеггер свого часу зазначав, що техніка за своєю суттю є чимось незалежним від людини. Техніка – це експансія, але людина – це унікальне суще, яке може збагнути цю експансію. Очевидно, що думок, присвячених цій темі, є чимало. Однак варто бути поміркованим і спробувати виявити деякий сенс, що унаочнить проблему техніки.

Задля реалізації цієї мети варто почати наш аналіз із кількох засадничих концепцій сучасної постантропології. Як і будь-яка дисципліна, витоком якої є філософсько-антропологічні студії, постантропологія намагається осмислити людину у відповідному історико-технічному масштабі. З огляду на таке осмислення, інтелектуальним ядром цієї філософської дисципліни є концепт суб'єкта (а це – постлюдина). У нашому дослідженні ми спробуємо розкрити проблематику майбутньої суб'єктивності, беручи до уваги численні форми її явлення. Ми наполягаємо, що ключовим медіумом, який уможливує репрезентацію суб'єкта в сьогоденні, є техніка. Отже, щоби побачити проблематику постлюдини у відповідній цілісності, нам потрібно подивитись на техніку як на поле, де суб'єкт (постлюдина) намагається актуалізувати, а отже, осмислити власну сутність. Проблема сутності людини – це ключовий концепт, який у філософії другої половини ХХ століття змінює свій вектор спрямованості. Якщо раніше філософи намагались поглянути на особистість з позиції есенціалізму, то нині ми маємо вести мову про відсутність та «смерть» суб'єкта як відповідної есенціальної структури. Про що свідчить ця теза? Передусім вона вказує на граничне переосмислення самої ролі людини і її поставання в історичному процесі. Тобто в сучасній філософській антропології відбувається черговий «зсув», але з урахуванням нової філософської парадигми та методології. Можна навіть сказати, що саме запитання «Що буде після суб'єкта?» призводить до нової хвилі редукування до проблеми суб'єктивності. Адже задля того, щоб дати відповідь на це запитання, варто впевнено зазначити, що така відповідь стосовно сутності людини у нас є, а отже, констатація її «смерті» – це радше формальна, аніж практична філософська проблема. Попри те, ми переконані, що постмодерністичні «зсуви» в полі підходу до суб'єктивності є своєрідною спробою довести, що сутність людини – це дещо, що змінює образи власного явлення з огляду на історичність самого суб'єкта. Інакше кажучи, людина – це відповідна форма, яка перманентно змінює

інтенсивність власного явлення. Після проголошення цієї тези очевиднішою стає актуальність такого напрямку в сучасній філософії, як трансформативна антропологія.

У будь-якому разі постлюдина намагається усвідомити власну цілісність за рахунок відповідного трансформаційного процесу. Найяскравіший приклад «трансформативності» ми знаходимо у формах явлення техніки, аналізуючи які ми спробуємо довести зазначену вище тезу. Однак форми явлення техніки – це форма явлення самого суб'єкта. Навіть якщо повернутись до тези М. Гайдегера про сутність техніки як відповідної експансії, що не залежить від людини, можна переконливо проголосити, що в полі цієї експансії відбувається явлення людини. І вкотре ми наближаємось до проблеми «межі» суб'єкта. А отже, головну інтенцію сучасної філософської антропології можна окреслити словами сучасного філософа Сергія Хоружого: «Непереборне прагнення Людини до власного Кордону є визначальною рисою сучасної антропологічної ситуації. Завданням сьогодення є не просто віднайдення нової антропології, а передусім створення “антропології Кордону”, на противагу попередній “антропології Центру”» [6, с. 16].

З огляду на зазначену вище тезу, ми можемо стверджувати, що проблематика суб'єктивної межі наочно відкривається для нас у полі постантропологічних студій. У цій частині дослідження ми спробуємо звернутись до аналізу проблематики поліонтологічності, або віртуальності. Ця проблематика постає в межах антропології центру. Саме зараз на теренах дослідження віртуалістики дедалі частіше можна натрапити на твердження про медіативність віртуального. Ми розглядатимемо віртуальне як чергове явлення сутності техніки. Так чи так, потрібно пам'ятати, що в центрі проблеми віртуального завжди перебуває проблема техніки, а постлюдину, своєю чергою, завжди розглядають у просторі технічного загалом і віртуального зокрема. Від початку нашого дослідження варто пам'ятати славнозвісну тезу американської дослідниці Кетрін Гейлз: «Постлюдина – це суб'єкт, який перманентно включений в інформаційний патерн» [8, с. 16]. Таке твердження дає нам можливість побачити розгорнуту парадигму людської суб'єктивності. Ця парадигма завжди зорієнтована на споглядання феномену постлюдства у двох основних топосах: інформаційності та віртуальності. З огляду на ці уточнення, можна переходити до детальнішого аналізу проблеми віртуального в постантропологічному дискурсі.

Реалізувати цю інтенцію варто у відповідній послідовності. Спершу потрібно виокремити поняттєвий каркас, або термінологічний фундамент. Аналізуючи складові поняттєвої структури віртуальності, ми підійдемо до наступного етапу дослідження, а саме спробуємо збагнути філософсько-антропологічне значення віртуальності та наслідки, які можливі для постлюдини у зазначеному вище контексті. Окрім цього, в другій частині нашого дослідження ми подивимось на віртуальність з погляду класичної онтології. Інакше кажучи, докладемо зусиль для виявлення тієї форми буття, в якій існує віртуальне як момент проявлення сутності техніки.

Сфера технології – це сфера розширення меж людини. Цю максиму, що її проголосив свого часу Маршал Маклюен, нині сприймають як очевидний факт у полі техносфери. Використовуючи певний технологічний апарат, людина розкриває власні сфери буття. З розгортанням власних «буттєвих кордонів» людина виходить за межі своєї природи, створюючи тим самим світ симулякрного порядку, який лежить за межами природного світу і підпорядкований власним законам та еволюційним тенденціям. Сьогодні дедалі частіше можна почути тезу, що світ симуляції – це «третьа природа» людини. Наповнюючи цей світ смислами, людина починає існувати і творити в ньому. Однак тепер її сприйняття свого «класичного» природного буття відбувається крізь призму симуляції, яка лежить в основі її «третьої природи». Тож задля адекватного усвідомлення засад і фундаментів цієї «третьої природи» потрібно виокремити та проаналізувати базові структурні компоненти, які організують простір віртуальності як такої. Для здійснення цієї місії слід звернутися до кількох програмних філософських праць, де ця проблема постає з усією наочністю.

Проблема віртуальності та гіперреальності є принципово важливим інтелектуальним топосом для сучасних досліджень на теренах постантропології. Якщо розглядати цю проблему в контексті насичення образної та знакової систем, можна помітити, що сама структура віртуальності має завуальовано симулякрний характер. Але до симуляції і симулякрності потрібно підходити з урахуванням кількох важливих аспектів.

Сучасний антрополог Вадим Ємелін у праці «Віртуальна реальність і симулякри» [4] так описує підходи до поняття симулякру: «Слід зазначити, що відтінки смислового значення поняття “симулякр”, або “симулакрум” (від лат. *simulare* – удавати), змінюються залежно від моделі

застосування, а саме репрезентативної або не репрезентативної» [4]. У репрезентативній моделі поняття «симулякр» використовують у значенні копії на копію, тобто копії, що не має онтологічного референту, не має під собою певної сталої буттєвої структури, до якої має нас спрямовувати певний знак або образ. Саме тому симулякр викривляє не лише епістемологічну сферу, в якій він перебуває та існує, а й так само «замулює» підхід до справді буттєвих сфер, постійно перекручуючи свій прототип. Підсумовуючи репрезентативний підхід до поняття симулякру, можна сказати, що тут він має вкрай негативну функцію, адже, як ми побачимо далі, симулякр виходить за межі дихотомії «копія – оригінал», «знак – означуване» тощо.

Жіль Дельоз дає таке визначення симулякру: «Все стало симулякром. Але під симулякром ми повинні мати на увазі не просту імітацію, а радше дію, через яку сама ідея зразка або особливої позиції спростовується, відкидається. Симулякр – інстанція, що включає в себе відмінність як відмінність двох розбіжних рядів, якими він грає, усуваючи будь-яку схожість між ними, щоб у подальшому не можна було сказати, де є оригінал, а де копія» [3]. Тож можна зробити висновок, що за нерепрезентативного підходу сфера симуляції стає настільки широкою та багатоманітною, що за стихією симулякровості повністю втрачається онтологічний референт. Однак головним твердженням Ж. Дельоза є те, що симулякр є буттєвою структурою, перебуває в буттєвості і її конститує. Згідно з В. Ємеліним, для Ж. Дельоза «подобу симулякру репрезентує лише зовнішній ефект, ілюзія; насправді реальна його сутність у розбіжності, становленні, вічній зміні та відмінності в самому собі» [4]. Тобто симулякр – це структура, яка змінюється й одночасно створює певну видимість, її сутність полягає у зміні, і вона є частиною буттєвої сфери. Ці твердження дуже близько корелюють із віртуальністю.

Однак підхід до проблеми симулякровості в контексті поліонтологічності вимагає кропіткого філософського аналізу. Твердження Ж. Дельоза про належність симулякру до сфери буття варто розглянути детальніше, адже й поле віртуальності, що існує у формі відповідної симуляції, має аналогічний спосіб буття, ідентичний зі способом буття симулякру. Отже, ми можемо сказати, що симулякр має відповідний онтологічний статус. Але для того, щоб дати чітку дескрипцію цього статусу, варто звернути увагу на спосіб комунікації, який реалізується між реальністю як відповідною повнотою буття

і симуляцією як деякою формою його (буття) копіювання.

Після звернення до засадничих ідей і понять та окреслення відповідного концептуального контексту ми зможемо чіткіше зрозуміти витoki тих ідей та підходів, які нині постають щодо проблеми поліонтологічності. Окрім того, нашою метою стане намагання поглянути на феномен постлюдини в тій площині, яку для нас відкриває віртуальність як відповідний принцип пересмислення сущого. Маємо погодитися з максимумом про те, що вся реальність постає перед нами у формі арабески, в якій реальне просякнуте віртуальним і перманентно спілкується з ним. З огляду на цю тезу, варто визнати, що техніка для постлюдини відкривається як відповідний фундамент, на якому можна вибудувати й реалізувати нову форму репрезентації себе в реальності. Однак укротре постає запитання: чи можна сферу віртуального зарахувати до сфери реального, тобто справжнього буття?

Зрештою, в пошуках відповіді на це запитання маємо погодитися, що в контексті проблематики постлюдства віртуальність є не лише вагомим сегментом справжнього буття, а навіть більше – віртуальне перетворюється на необхідну структуру осмислення дійсності. Сучасний антрополог С. Хоружий у своїй праці «Нариси синергійної антропології» [6] аналізує сучасний стан суб'єкта з огляду на поняття межі. Дослідник стверджує, що після реалізації постмодерного повороту, який призвів до «смерті суб'єкта», вибудовується нова парадигма філософського осмислення людства. Ця парадигма зумовлена відходом від есенціалізму у філософській антропології, і тепер суб'єкт розглядають не як відповідну сутнісну константу, а радше стосовно власних проявів. Ці прояви, на думку С. Хоружого, можна умовно поділити на три категорії: онтологічну, онтичну і віртуальну. Очевидно, що кожна із зазначених категорій демонструє або унаочнює відповідний досвід, у полі якого людська суб'єктивність проступає в більш опрідметненій формації. З огляду на той факт, що нас цікавить передовсім проблема віртуальності та її зв'язок із сучасними постантропологічними студіями, звернемось до розгляду останньої категорії «межі людини», а саме віртуальної межі. На думку С. Хоружого, віртуальність за своєю природою є проміжною ланкою між кордоном онтологічним і онтичним. Тобто можна сказати, що віртуальний спосіб існування постлюдини так чи так має відповідну кореляцію до справжньої буттєвої структури. Інакше кажучи, належить

до відповідного способу буття. Однак, на думку дослідника, ми не можемо ствердно проголосити, що онтологічний і віртуальний способи буття проявляють себе в певній ідентичності. Навіть більше, якщо віртуальність виявляється деякою формою, де постлюдина проступає й реалізує себе як відповідну цілісність, то варто зробити висновок, що простір віртуального є простором розкриття суті постлюдства.

На перший погляд така думка може видатись занадто абстрактною, однак варто спробувати ввести її в загальний контекст проблематики постлюдства. Ми пам'ятаємо, що техніка за своєю суттю є деякою структурою прояснення або просвітлення буття. Людина, техніка і природа – це складові онтологічної структури, які перебувають у складних зв'язках між собою. В іншому разі жоден із технічних винаходів неможливо було би винайти й використати на практиці. Однак сучасна філософська антропологія опинилась у ситуації інтелектуального «зламу». Цей злам можна унаочнити саме щодо проблеми віртуальної реальності. Перше питання, яке має виникати в процесі філософсько-антропологічного аналізу проблеми поліонтологічності, – це онтологічні засади віртуальності. І справді, як ми можемо описати з погляду засадничих понять класичної онтології віртуальне?

Отже, спробуємо коротко окреслити кілька філософсько-антропологічних засад стосовно статусу віртуального в полі суб'єктивності. Перший і вкрай важливий момент – це твердження про те, що сама природа людини має мережеву структуру. Як цілком слушно зазначає сучасний дослідник М. Кузнецов: «Немає нічого особливого у тому, щоб розглядати, наприклад, людське суспільство як “мережу” взаємодій і взаємовідносин, але такий погляд виявляється можливим лише після того, як модель універсального зв'язку постала перед нами у вигляді доволі матеріальної технологічної конструкції, що була створена людиною, але водночас від неї відчуженою» [2, с. 69]. Тобто можна сказати, що людина в акті відтворення глобальної мережі актуалізувала ту потенцію, яка була від самого початку закладена в її природі, і зараз ми можемо стверджувати, що момент прояснення буття через техніку постав перед нами в нових формах, зокрема у формі глобального віртуального простору – інтернет-мережі.

На думку С. Хоружого, «засадничий принцип віртуальної реальності полягає в її приватності, у відсутності тих чи тих вимірів, структурних елементів або головних предикацій “справжньої” реальності. Фундаментальним

залишається факт: віртуальний світ не створює власних форм і свідомо обмежується маніпулюванням готовими формаціями “справжнього” буття» [6, с. 117–118]. Це твердження свідчить на користь тієї думки, що віртуальне, розглянуте як відповідний цілісний феномен, завжди залишається чимось недоактуалізованим, таким, що лише наслідує, але ніколи не створює. Ба більше, враховуючи запропоновану модель, ми маємо право сказати, що постлюдина як відповідна суб'єктивність, спосіб буття якої дедалі більше переходить у реєстр віртуального споглядання, вже не існує, а примітивно наслідує і симулює ті форми дійсності, які раніше розглядалися як базові рівні суб'єктивної онтології. Однак спробуємо поглянути на запропоновану проблему з іншого ракурсу. Ми вже зазначали, що філософія другої половини ХХ століття відходить від засад есенціалізму і намагається вибудувати новий підхід до прояснення людського буття. Цю тенденцію зумовлено відповідним феноменальним спектром, що безпосередньо межує з розвитком техніки та її поставанням на теренах філософської антропології. Чому дедалі частіше дослідники наголошують на відході від есенціальної парадигми споглядання людської суб'єктивності? Це пов'язано передусім з появою нових феноменів у досвідній сфері людини. Таких феноменів, які неможливо описати в межах термінологічного апарату класичної есенціальної онтології. Тож спробуємо підбити підсумки нашого дослідження і водночас відтворити відповідний філософсько-антропологічний контекст проблематики віртуальності:

– природа людської суб'єктивності має мережевий характер, а це свідчить про кілька вкрай важливих результатів. Насамперед, за таких конотацій можна стверджувати, що людська суб'єктивність упродовж історії людської цивілізації актуалізувала потенцію «мережі» в тих формах, у яких давала змогу це зробити тогочасна технічна формація. Нині наявність феномену глобальної мережі радше виглядає як черговий результат поступального прискорення, аніж як щось радикально нове;

– окрім того, варто уважніше придивитись до функції, яку виконує віртуальне в просторі постлюдства. У зазначеному дискурсі ми неодмінно маємо вести мову про розширення класичної філософської дихотомії «суб'єкт – об'єкт». Ця екстраполяція зумовлена передусім тією обставиною, що віртуальність тут є проміжним сегментом, у якому відбувається прискорена комунікація не лише в контексті схематизму «суб'єкт – суб'єкт», а й у способі осмислення

об'єктивного світу людиною. Отже, можна сказати, що віртуальне виконує медіативну функцію, тобто виступає в ролі медіатора між двома головними сегментами буття. Як зазначає М. Кузнецов: «У разі події мережевого гатунку ми маємо справу з медіативними процесами, які за своєю суттю знімають питання щодо належності до сфери суб'єкта або об'єкта. Медіативне розщеплення будь-яких меж та кордонів є невід'ємною складовою і водночас засадничою ознакою кожного акту мережевої комунікації. Яскравою ілюстрацією вищезазначеного твердження є глобальна мережа Інтернет» [2, с. 75];

– фактично проблема віртуальності відкриває для нас нове поле для споглядання й осмислення власного досвіду. Ми не випадково звертались до позиції С. Хоружого, який аналізує людську особистість з погляду трьох ключових

векторів її явлення. І сьогодні цілком закономірним є той факт, що віртуальне перетворюється на окрему сферу прояву людського буття поміж онтологічним і онтичним. Цікавим у цьому контексті видається момент прояву постлюдини на теренах віртуального. Дедалі більше сучасних дослідників схильні розглядати кожного учасника мережевої комунікації з погляду повноцінної інкорпорованості у віртуальне. Будь-який агент мережі неодмінно має бути сприйнятий як потенційна цілісність. Адаже окремий суб'єкт віртуальної комунікації не просто виконує відповідну локальну функцію. Ні, сама структура віртуального, яка постає перед нами як перманентно «відкрита система», дає змогу розкрити суб'єктивність у всіх можливих її проявах, які можуть бути актуалізовані тут і зараз у межах відповідної мережевої даності.

Список літератури

1. Бодрийяр Ж. Эстетика утраты иллюзий [Електронний ресурс] / Ж. Бодрийяр. – Режим доступу: <http://www.litmir.net/br/?b=106758>. – Назва з екрана.
2. Виртуалистика: экзистенциальные и эпистемологические аспекты. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 384 с.
3. Делез Ж. Различие и повторение [Електронний ресурс] / Ж. Делез. – Режим доступу: <http://philosophy.ru/library/deleuze/01/index.html>. – Назва з екрана.
4. Емелин В. А. Виртуальная реальность и симулякры [Електронний ресурс] / В. А. Емелин. – Режим доступу: <http://emeline.narod.ru/virtual.htm>. – Назва з екрана.
5. Жижек С. Чума фантазий / С. Жижек. – Х. : Гуманитарный Центр, 2014. – 388 с.
6. Хоружий С. Очерки синергийной антропологии / С. Хоружий. – М. : Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2005. – 408 с.
7. Хоружий С. Проблема постчеловека, или Трансформативная антропология глазами синергийной антропологии [Електронний ресурс] / С. Хоружий. – Режим доступу: http://www.telenir.net/filosofija/problema_postcheloveka_ili_transformativnaja_antropologija_glazami_sinergiinoi_antropologii/p1.php. – Назва з екрана.
8. Hayles N. K. How we became posthuman / N. Katherine Hayles. – Chicago : The University of Chicago press, 1999. – 351 p.

D. Myhailov

THE PROBLEM OF MULTI ONTOLOGY IN THE MODERN POST ANTHROPOLOGY

The paper presents an analysis of the phenomenon of virtual in terms of its conceptual apparatus, fundamental philosophical and anthropological approaches and values for the virtual state of modern post anthropology. Now one of the most urgent issues in modern philosophical anthropology is an issue of the ontological foundations of virtual and its forms of existence in the area of human subjectivity.

Keywords: post anthropology, virtual, ontology, hyperreality, technic.

Матеріал надійшов 24.02.2015